

Osnovna obilježja govora Mimica kraj Omiša

Tudor, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:099752>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Sveučilišni preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Anja Tudor

Osnovna obilježja govora Mimica kraj Omiša

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru
Odjel za kroatistiku
Sveučilišni preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Osnovna obilježja govora Mimica kraj Omiša

Završni rad

Anja Tudor

Student/ica:

Mentor/ica:
doc. dr. sc. Marijana Bašić

Komentor/ica:
dr. sc. Ivan Magaš

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Anja Tudor**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Osnovna obilježja govora Mimica kraj Omiša** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. rujna 2023.

Sažetak:

Govor mjesta Mimica opisan je dijakronijski, prema građi prikupljenoj na terenu uz pomoć snimki iz slobodnog govora s ispitanicima. Ispitanika je bilo pet, najstariji ima 93 godine, a najmlađi 66 godina. Analiziraju se odabrane značajke na četirima jezičnim razinama – fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj. Najveća je pažnja dana jezičnim značajkama koje su inače uključene u dijalektološke opise hrvatskih govora. U dijalektološkoj analizi potvrđene su značajke novoštokavskih ikavskih govora Dalmacije. Na fonološkoj razini potvrđena je novoštokavska akcentuacija i dominantan ikavski refleks jata, a na morfološkoj razini potvrđene su štokavske osobitosti (primjerice množinski nastavci imenskih deklinacija). U leksiku je potvrđeno obilje romanizama i nešto manje drugih posuđenica. Gledano sociolingvistički, potvrđene su određene jezične razlike među ispitanicima. Na temelju ovoga rada može se dodatno istraživati mimički govor, kao i drugi govori omiškoga priobalja.

Ključne riječi:

dijalektološka analiza, fonologija, leksik, Mimice, morfologija, štokavsko narječje, zapadni dijalekt

Abstract:

Basic features of the speech of Mimice near Omiš

The speech of Mimice is described diachronically, according to the material collected in the field with the help of recordings of free speech with the interviewees. There were five respondents, the oldest is 93 years old, and the youngest is 66 years old. Selected features are analyzed at four linguistic levels – phonological, morphological, syntactic and lexical. The greatest attention is given to linguistic features that are normally included in the dialectological descriptions of Croatian languages. Dialectological analysis confirmed the features of the Neoshtokavian Ikavian vernaculars of Dalmatia. On the phonological level, the neoshtokavian accentuation and the dominant ikavian reflex of „jat“ were confirmed, and on the morphological level, the Shtokavian peculiarities were confirmed (for example, plural suffixes of noun declensions). The lexicon confirms the abundance of Romanisms and slightly less other loanwords. From the sociolinguistic point of view, certain language differences among the respondents were confirmed. On the basis of this work, the speech of Mimice, as well as other vernaculars of the Omiš coast, can be further investigated.

Keywords:

dialectological analysis, phonology, lexis, Mimice, morphology, Shtokavian dialect, Western dialect

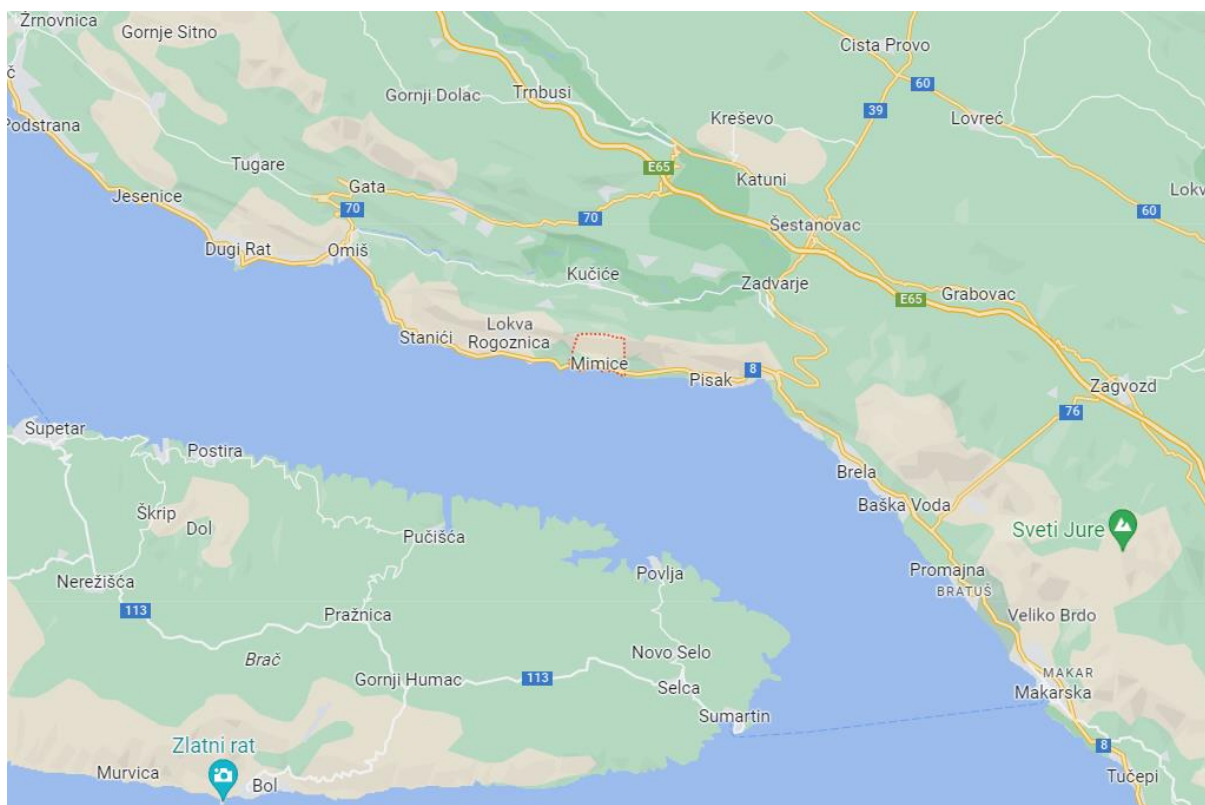
SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Metodologija.....	3
2. IZDVOJENA OBILJEŽJA ZAPADNOG DIJALEKTA	4
3. FONOLOŠKA OBILJEŽJA MIMIČKOGA GOVORA	6
3.1. Vokalizam.....	6
3.2. Konsonantizam.....	6
3.3. Akcentuacija.....	8
4. MORFOLOŠKA OBILJEŽJA MIMIČKOGA GOVORA	10
4.1. Glagoli.....	10
4.2. Imenske riječi.....	11
5. IZDVOJENA SINTAKTIČKA OBILJEŽJA MIMIČKOGA GOVORA	12
6. IZ MIMIČKOGA LEKSIKA	13
7. SOCIOLINGVISTIČKE NAPOMENE	14
8. ZAKLJUČAK	15
9. LITERATURA	16
Prilog 1. – ulomak intervju	18

1. UVOD

Mimice su obalno naselje u Splitsko-dalmatinskoj županiji koje se nalazi ispod planine Dinare i između deset i petnaest kilometara jugoistočno od grada Omiša. Recentna geografska literatura smješta Mimice u Poljičko-omiško priobalje (v. karte u D. Magaš, 2013: 197, 204). Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, u naselju je 241 stanovnik (Popis 2021.). „Selo Mimice je osnovano oko 1772. godine od obitelji Mimica koji su došli iz sela Svinišće sa sjeverne strane planine Dinare. (...) Od konca devetnaestog stoljeća selo je prenapučeno i siromašno pa su se njegovi stanovnici počeli iseljavati“ (Mimica i Mimica, 1972: 6). Danas se stanovništvo u Mimicama uglavnom bavi turizmom i ugostiteljstvom, a nešto manje i poljoprivredom (uzgojem maslina i drugog voća, a nešto manje uzgojem žitarica). Gotovo svi stanovnici u naselju prezivaju se Mimica, a međusobno se razlikuju po pripadnosti lozama [Kalari (Bilini, Križanovi, Tadijini), Krščani (Antini, Jerkini)...]. Mimički iseljenici živjeli su i žive u Omišu, Pisku, Splitu, Zagrebu, Osijeku, Beogradu, Južnoj Americi (Čile), Sjevernoj Americi i Australiji. Mimički govor nije obuhvaćen većim projektima kao što su OLA (Općeslavenski lingvistički atlas), ALE (Europski lingvistički atlas), LinGeH (Lingvistička geografija Hrvatske u europskome okružju) i drugi. Na dijalektološkoj karti Josipa Lisca (Lisac, 2003: 160–161) Mimice su dio mlađeg ikavskog (zapadnog) dijalekta.

Usmena predaja donedavno je svjedočila o velikoj povezanosti Mimičana s Poveljima na Braču. *Knjiga Općena* (1972), monografija posvećena Mimicama, digitalizirana je, a na internetu su dostupne i druge knjige koje su napisali Mimičani te je u procesu izrada novog rodoslovlja koje će upotpuniti podatke novih generacija otkada je prva knjiga, *Knjiga Općena*, objavljena.

Karta 1. Položaj Mimica u odnosu na Omiš, Brač i Makarsku (izvor: Google karte)

Cilj ovoga rada jest prikazati osnovna obilježja, odnosno fonološke, morfološke, leksičke i sintaktičke odrednice govora mjesta Mimica i potvrditi pripadnost određenom narječju (štokavskom), odnosno dijalektu (zapadnom). Samoj analizi mimičkoga govora prethodilo je ispitivanje pet stanovnika. To su:

- G. M., rođen 1950.
- I. V., rođen 1933.
- Lj. M., rođena 1936.
- M. M., rođen 1957.
- S. M., rođen 1930.

Svi ispitanici pristali su na razgovor i dopustili su snimanje razgovora u svrhu pisanja završnoga rada.¹ Ispitanici su po nacionalnosti Hrvati i gotovo su cijeli život proveli u Mimicama; prvi ispitanik pohađao je osnovnu školu u Mimicama pa u Omišu, završio je gimnaziju u Omišu i Pravni fakultet u Splitu, drugi ispitanik ima završena četiri razreda osnovne škole, završen zanat za brijača, trgovačku školu/akademiju, višu ekonomsku školu,

¹ Na sudjelovanje u istraživanju pristalo je još nekoliko Mimičana, no snimljeni materijali nisu bili dovoljno kvalitetni da bi se iz njih crpili podatci.

Ekonomski fakultet u Zagrebu i tečaj njemačkog jezika (pet stupnjeva), treća ispitanica ima završenu osnovnu školu, dio srednje škole i krojački zanat, četvrti ispitanik ima završenu osnovnu školu i srednju strukovnu školu za električare, a peti ispitanik ima završena četiri razreda osnovne škole.

1.1. Metodologija

Istraživački korpus čini građa koju je autorica osobno prikupila na terenu od svibnja do kolovoza 2023. godine. Temeljem istraživanja utvrđene su osnove fonološkog i morfološkog sustava mimičkoga govora te neka leksička i sintaktička obilježja. Građa je snimljena diktafonom te je dijelom uspoređena s postojećim opisima i obilježjima novoštokavskih ikavskih govora. Očekivano je da će stariji ispitanici zadržati arhaičnosti u govoru, za razliku od mlađih ispitanika. Intervjui su započinjali osnovnim pitanjima (o dobi, djetinjstvu, školovanju, poslu, svakodnevicu), a po željama su ispitanici sami započinjali razgovore o temama koje su im bile zanimljive (o običajima, hrani, hobijima, igrama, o ostalim mještanima itd.). Ukupno je snimljeno oko dva sata i trideset minuta iskoristivog materijala. Svi su intervjui transkribirani.² U navođenju primjera značenje je izraženo opisno u semantičkim navodnicima (‘značenje’), a citati su označeni dvostrukim navodnicima („citat“).

² Zbog opsega rada nije moguće uvrstiti sve transkripte u tekst. Na kraju rada prikazan je samo mali dio intervjua.

2. IZDVOJENA OBILJEŽJA ZAPADNOG DIJALEKTA

Govor koji je predmet ovoga završnog rada pripada zapadnom dijalektu – novoštokavskom ikavskom dijalektu štokavskoga narječja. Zapadni dijalekt rabi se sve od Opuzena i Metkovića preko sjeverozapada, pa do Omiša i u nekim mjestima na obali i njihovoj okolini – u to spadaju Split, Šibenik i Zadar (prema Lisac, ¹2003: 50–51). Štokavsko narječje čini najveću skupinu dijalekata na Balkanu i osnovu za četiri standardna jezika: hrvatski, srpski, bosanski i crnogorski.

Zapadnim dijalektom govori se u Hrvatskoj, susjednoj Bosni i Hercegovini i drugdje. U Hrvatskoj se ovaj dijalekt dijeli na dva poddijalekta: šćakavski i štakavski – šćakavski je prisutan u Dalmaciji od Cetine do Neretve i na otocima, a štakavski u Dalmaciji zapadno od Cetine (prema Lisac, ¹2003: 52).

Glavno obilježje ovoga dijalekta jest ikavski refleks jata koji ponekad može biti nedosljedan pa se može naići na primjere ekavizama i (i)jekavizama (prema Lisac, ¹2003: 51). Prednji nazal najčešće daje *e*, a stražnji nazal i samoglasno *l* uglavnom daju *u*. Refleks **d'* uglavnom je *ž*, a rijetko *j*. Govori novoštokavskoga ikavskog dijalekta štakavski su, što je i slučaj govora mjesta Mimica, ili šćakavski (**sk'/st'* > *št/šć*: *štap/šćap*, *klišta/klišća* itd.). Šva (**ə*) daje *a*: *dân*. Glasovi *f* i *h* zamjenjuju se drugim glasovima (*f* > *v/p*; *h* > *v/j/k*). Fonem *ž* se čuva, iako se ponekad mijenja: *ž* > *ž* – *džep* > *žep*. Dočetno *m* u nastavcima i nepromjenjivim riječima prelazi u *n*. Fonem *ž* prelazi u *r*: *može* prelazi u *more* i sl. Protetsko *j* nije često, ali iznimni su primjeri *jopet* ‘opet’, *južina* ‘užina’. Fonem *l* ponegdje se uz obalu izjednačuje s *j* – *kašaj* ‘kašalj’, *jubav* ‘ljubav’, *poje* ‘polje’. Na područjima uz obalu dočetno *l* u participima dalo je uglavnom *a* (*bija*, *doša*), a u krajevima u unutrašnjosti dalo je uglavnom *o* (*bio*, *došo*). Jedno od važnih vokalskih obilježja je redukcija nenaglašenog vokala *i*.³

Naglasni sustav u govorima zapadnog dijalekta opisuje se kao novoštokavski sa zanaglasnim duljinama koje se mogu skratiti – postoje četiri akcenta: kratkosilazni (*ä*), kratkouzlazni (*à*), dugosilazni (*â*) i dugouzlazni (*á*). Prednaglasnih duljina nema. Posljednji slog uglavnom nije naglašen (prema Lisac, ¹2003: 55).

„Deklinacija imenica pretežno je novoštokavska, a to znači da ima i arhaičnijih deklinacijskih oblika. U D, L, I mn. obično su (ne uvijek i ne svugdje) nastavci izjednačeni, ali ne redovito s nastavkom *-ama* ili *-ima*. (...) Nerijetki su primjeri *s prijateļom*, *mačon*, *nožom*, dakle, često izostaje nastavak *-em/-en*“ (Lisac, ¹2003: 56). Kada pričamo o brojevima, u zbirnima se

³ Svi podatci u odlomku preuzeti su iz Lisac, ²2003: 173–178.

uglavnom javljaju primjeri kao *petero*, odnosno s morfom *-er-*. Infinitivi su skoro uvijek krnji: *doć*, *radit*, *pisat*, a u Zadru i okolici uglavnom su puni (prema I. Magaš, 2022: 225–228). U glagolima II. vrste formant je *-ni-*, a ne *-nu-*: *kleknit*, *crknit*. Imperfekt se jako rijetko rabi, a s druge strane, aorist je čest (*odoše*). Kondicionali se rabe, a najčešća forma je „*bi* + glagolski pridjev radni“. Uпитno-odnosna zamjenica dolazi u obliku *štà*, a ponegdje (zadarsko područje) dolazi *štò*. Glagolski prilog prošli (*-vši*) uglavnom se ne rabi, dok je glagolski prilog sadašnji očuvan (prema Lisac, ¹2003: 26). Česta je konstrukcija „*za* + infinitiv“: *voda za pit*.⁴

„Dosljedna je uporaba dativa u primjerima kao *nèmoj mi làgat*; *slàgāli ste mi*.“ (Lisac, ¹2003: 58). Česta pojava jest tzv. anonimnost subjekta: *ubilo ga*. „Glede reda riječi, važno je razbijanje superlativnih formi (*naj mi je draži*)“ (Lisac, ¹2003: 58). Na zadarskom području česte su konstrukcije kao *neće radi* ‘neće da radi’ (prema I. Magaš, 2022: 263). Perfekt se može javiti bez kopule.

U leksiku zapadnoga dijalekta rabi se mnogo turcizama. Na područjima uz more brojni su romanizmi, a drugdje hungarizmi i germanizmi.

Novoštokavski ikavski dijalekt nastao je od ondašnjega zapadnoštokavskog narječja. Štokavski govori u Dalmaciji dali su današnji novoštokavski ikavski dijalekt. Nekadašnji zapadnoštokavski govori najčešće su bili šćakavski. Zapadnim značajkama pripisuje se korištenje *j* umjesto praslavenskoga **d'* (refleks *j* vremenom je izgubljen) i ikavizam. Prije je sigurno bio korišten tronaglasni sustav (kratkosilazni, dugosilazni i akut), a preostali dio tih naglasaka se još čuva i koristi u manjoj mjeri u novoštokavskom ikavskom dijalektu (prema Lisac, ¹2003: 60–64).

⁴ Svi podatci preuzeti su iz Lisac, ²2003: 173–178.

3. FONOLOŠKA OBILJEŽJA MIMIČKOGA GOVORA

Samoglasnički sustav govora Mimica je peteročlan (/a/, /e/, /i/, /o/, /u/); svi samoglasnici mogu biti dugi i kratki te naglašeni i nenaglašeni. Slogotvorni glas je *r*. Suglasnički sustav sastoji se od sljedećih fonema: /b/, /c/, /č/, /d/, /ǰ/, /f/, /g/, /h/, /j/, /k/, /l/, /l̥/, /m/, /n/, /ń/, /p/, /r/, /s/, /š/, /t/, /v/, /z/, /ž/. Fonemi /h/ i /l̥/ donekle su nestabilni, što se vidi u nastavku teksta. Ovdje ćemo prikazati najvažnija obilježja i promjene u samoglasničkom i suglasničkom sustavu.

3.1. Vokalizam

Budući da mimički govor pripada novoštokavskom ikavskom dijalektu, navodim primjere u kojima je odraz jata (*ĕ) ikavski: *bilo, cilu, čovik, di, dica*, N jd. *dida, dite, doli, dvi, dvista, kolinu, ličeće, lip, lipši, liti, misec, misto, mrižu, nigdi, niki* ‘neki’, *oduvik, piva, pribacio, prižu* ‘prijedu’, *priko, razbižaju, razumiš, smili*, G jd. *svita, tribalo, vrime, volila, živili* itd.

Možemo pronaći i (i)jekavizme: *bijeli, cijeli, čovjek, jest* ‘jesti’, *lijepi, mjesto, razumijete, uvijek*. Zabilježeni ekavizmi su *preživija, proseku* (u starijem ispitanika). Ekavski je završetak priloga *ovde*. Potvrđene su i dvojakosti, primjerice *sritna/sretna*.

Šva (*ə) uglavnom daje *a*: *dan, danas, reka*. Početna skupina *və- dala je -*u*: *unuk, uvik/uvi* ‘uvik’, *uzela*. Prednji nazal u pravilu daje *e* (*jezik, meso, pet*), a stražnji nazal daje *u* (*muž, put, sudbina, tužna*). Prednji nazal iza *j* može dati *a*, ali rijetko (*jamit* ‘uzeti’, *jamatva*). Slogotvorno *l* prelazi u *u*: *dugo, puno, sunce*.

Provodi se prijelaz u primjerima kao *našega* i sl. Glas *o* prelazi u glas *u* ispred nazala *n* samo u primjeru *unda*, i to u svih ispitanika. Zamjenu glasa *e* glasom *a* imamo u primjeru *večara* ‘večera’. Afereza je provedena u pridjevskim pokaznim zamjenicama u N jd. ‘ovakav’ i ‘onakav’: *vaki* i *naki*, a tako je i u prilogu *vamo* ‘ovamo’.

Stabilno je slogotvorno *r*: *crkva, grbači, krv, pomrlo, svekrvu, vrše*. Dočetno *rl* dalo je *ro*: *umro*.

3.2. Konsonantizam

Fonemi *č, ć, ž* i *ǰ* se ujednačavaju – rabe se *č* i *ǰ*: *četrdeset, četvoro, čitat, grbača, naučila, neču, oču, odlučin, ploča, počeo, pričat, ručak, večera; duvanžije, žem, žemper, žep, gospoža, ižen, rožen*. Izgovorom su *č* i *ǰ* bliski standardnim glasovima *ć* i *ǰ*.

Fonem *h* rijetko je očuvan, npr. u novijim riječima kao *harmonika, hobi, tehnička*, a rjeđe se čuva u nastavcima (G mn. *nih*). Primjeri u kojima je fonem *h* zamijenjen fonemom *v* jesu: *duvan, juva, kruv, kuvat, skuvat, suvo*. Primjeri s potpuno reduciranim fonemom *h* jesu: *najladnije, oču* ‘hoću’, G mn. *bijeli*, G mn. *svjetski*, G mn. *jugoslavenski*, G mn. *alatni*, G mn. *okolni, tio* ‘htio’. Početna skupina *hv-* može se čuvati ili prijeći u *f*: *hvalin/falin, hvala/fala*⁵. U novijim riječima glas *f* očekivano je stabilan: *FER, fizika, kafič, profesor*. Glas *f* stabilan je i u starijim usvojenicama: *jeftin, frađe, fešta*. Ako gledamo malo šire područje, vidimo da stabilnost glasa *f* nije svojstvena samo govoru Mimica.⁶

Od starijega glasa **d'* dobiveno je *ž*: *gospoža, rožena, svaža*. Refleks skupina **st'/*sk'* je dominantno *št*, što se može vidjeti iz sljedećih primjera: *gušterica, namištat, šteta, štap*; izuzetak je primjer *raščika* (riječ zabilježena u govoru drugog najstarijeg ispitanika).⁷

Jedna od najučestalijih promjena jest prijelaz dočetnog *m* u *n*. Ta se promjena provodi u 1. licu jd. prezenta: *čitan, dan, falin, hvalin, iman, kažen, mislin, moran, neman, nisan, pričan, san, siden, slavin, vidin, znan*. Ista promjena provodi se u nastavcima za I jd. imenskih riječi (*auton, brodon, non, policijon, poloprivredon*), u D i L jd. i mn. pridjevsko-zamjeničke deklinacije (*nan* ‘nam’, *na prvon mistu, u sedmon, u studentskon*) te u nepromjenjivim riječima (*mežutin, osan, sedan, tokon, uglavnon, većinon*) i njihovim izvedenicama (*osandeset*). Dočetno *m* se u nekim primjerima može čuvati: *na hrvatskom*. U korijenskim morfemima promjenjivih riječi ostaje završno *m* (*dôm, sâm*). Prisutni su i primjeri navezačnog *n*: *gorin* ‘gore’, *odin* (pored *odi*) ‘ovdje’, *ondan* ‘onda’, *poslin* (pored *posli*) ‘poslije’. Nazalni suglasnik *n* iza vokala *a* sporadično se ne izgovara: *ja sa* < *ja san* ‘ja sam’.

Promjena *ž* > *r* uglavnom se javlja u prezentu glagola ‘moći’ (*more, moren*), ali se ne rabi često. Češći su primjeri kao *može, možemo* itd.

Česta je pojava pojednostavnjivanja suglasničkih skupina: *čer* ‘kći/kćer’, *iko* ‘itko’, *ko* ‘tko’, *korespodenata* ‘korespondenata’, *nači* ‘znači’, *naš* ‘znaš’, *neko* ‘netko’, *niko* ‘nitko’, *šenica* ‘pšenica’, *transpotiralo* ‘transportiralo’.

⁵ U omiškom govoru u ovim je primjerima *f* (prema Čilaš Šimpraga, 2010: 195).

⁶ Ovdje donosim usporedbu sa stanjem u omiškom govoru, koji je Ankica Čilaš Šimpraga proučavala usporedno s drugim govorima zapadnog dijalekta (Badanj, Jabuka, Kotezi, Perković, Sebišina, Sinj, Vid): „Omiški se govor može izdvojiti kao zaseban jer je samo u njemu frikativ /f/ pravi član suglasničkog inventara, provedena je neutralizacija afrikata i sačuvano je dočetno /l/ u imenicama.“ (Čilaš Šimpraga, 2010: 215).

⁷ Za stanje u omiškom govoru v. Čilaš Šimpraga 2010: 203.

Sibilarizacija se može provesti (D jd. *zadruzi*), ali nije provedena u primjerima *u banki* (L jd. ženskog roda; ovaj primjer je karakterističan za starije ispitanike i za ispitanike koji nisu pohađali srednju školu ili fakultet) i *zadrugi*.

Fonem /*j*/ ponekad se izjednačuje s *j*⁸ – *boje* ‘bolje’, *judima* ‘ljudima’, *Kjuna* ‘Kljuna’, *prijateje* ‘prijatelje’, *skupjali* ‘skupljali’, *slavje* ‘slavlje’. Postoje i primjeri čuvanja /*j*/: *ludima*, *lubav*.⁹ Nisu zabilježeni primjeri protetskog *j*.

Česta je i redukcija fonema *i*: *Andrića* ‘Andrića’, *al* ‘ali’, *fišćih* ‘fizičkih’, *il* ‘ili’, *jedno* ‘jedino’, *godnu* ‘godinu’, *harmonika* ‘harmonika’, *kolko* ‘koliko’, A jd. *Marna* ‘Marina’, *men* ‘meni’, *mesarnice* ‘mesnice’, *Mimca* ‘Mimica’, *naročto* ‘naročito’, *on* ‘oni’, *pište* ‘pišite’, *plastčna* ‘plastična’, *radit* ‘raditi’, *recmo* ‘recimo’, *roditelji* ‘roditelji’, *socjalnin* ‘socijalnim’, *Slanci* ‘Slanici’, *će t* ‘će ti’, *učla* ‘učila’, *veselili* ‘veselili’, *vidn* ‘vidim’, *vidte* ‘vidite’, *vodli* ‘vodili’, *zaradit* ‘zaraditi’, *ženon* ‘ženinom’, *živlo* ‘živjelo’. Redukcija fonema *i* prisutna je u svih ispitanika. Događa se i redukcija fonema *a* u nizu vokala: *devetnest* ‘devetnaest’, *petnest* ‘petnaest’.

U primjeru *prižu* provedena je metateza (*jd* > *dj* – *prijdu* > *pidju*) i jotacija (*dj* > *đ*). Metateza je provedena i u zamjenicama *svi* i *svak*.

Suglasnik *d* otpada ispred *s*, npr. *ka san* ‘kad sam’, *sa san* ‘sad sam’ (u brzom govoru). Završni suglasnik *d* može otpasti i neovisno o kontekstu: *sa* ‘sad’, također pri brzom govoru. Dočetni suglasnik *k* također može otpasti: *uvi* ‘uvik’ (pored *uvik*, bez otpadanja).

Od *allegro*-oblika izdvajaju se *diš* (< *di ćeš* ‘kamo ćeš’) i *moš* ‘možeš’, pri većoj brzini u govoru.

3.3. Akcentuacija

„Akcentuacija u ikavskim novoštokavskim govorima uglavnom je dosljedno novoštokavska“ (Lisac, 2003: 177). U mimičkom govoru javljaju se četiri akcenta, s raspodjelom kao u standardnom jeziku: kratkosilazni (*ä*), kratkouzlazni (*à*), dugosilazni (*â*) i dugouzlazni (*á*). Zabilježeni su i minimalni parovi, npr. *kùpit* ‘skupljati’ : *kúpiti* ‘kupiti’. Također imamo i nenaglašenu dužinu (*ā*), koja se javlja u slogovima nakon naglaska.

⁸ Čilaš Šimpraga (2010: 191) navodi kako je ispitanica govorila komparativ od ‘dobar’ i *jubav*, a to su podatci koji su dobiveni od starije Omišanke. „Mlađi Omišani uglavnom ne znaju jesu li njihovi preci govorili *júbav* ili *lúbav* i u svojem idiomu imaju mnogo manje talijanizama od starijih naraštaja“ (Čilaš Šimpraga, 2010: 191).

⁹ O ovoj pojavi Brozović piše: „Pojava zahvaća uglavnom čakavske dijalekte, štokavske u znatno manjoj mjeri. Za nas je važno da je poznata i u mletačkim i u albanskim dijalektima.“ (Brozović, 1984: 144).

Neki primjeri u kojima se bilježi kratkosilazni naglasak jesu: *bija*, *krìv*, *kòlīnā*, *lěšo*, *màlo*, *mògā*, *poļoprìvreda*, *rìbe*, *sād*. Dugosilazni naglasak zabilježen je u primjerima: *dān*, *pūt*, *vāmo* itd. Kratkouzlazni naglasak javlja se u primjerima *kùpusa*, *òvdā*, *pròdaju*, *vèčara*, *žèna* i sl. Dugouzlazni naglasak možemo pronaći u primjerima: *fāla*, *nóvac* itd. Zanačasne duljine uglavnom se čuvaju, a to se može vidjeti u primjerima: *kòlīnā*¹⁰, *mògā*, *nākō*, *òvdā*, *ùvīk*, *vākō*. U govoru Mimica čest je slučaj prebacivanja naglaska na proklitiku, a to se vidi u primjeru *ù Mimīcā*.

¹⁰ Potvrđeno i u omiškom govoru (prema Čilaš Šimpraga, 2010: 185).

4. MORFOLOŠKA OBILJEŽJA MIMIČKOGA GOVORA

U ovom poglavlju izdvajaju se neka od najvažnijih morfoloških obilježja mimičkoga govora. Obradene su uglavnom one kategorije kojima se bave drugi radovi koji govore o zapadnom dijalektu. Svi primjeri koji se navode preuzeti su iz snimljenoga govora.

4.1. Glagoli

U mimičkom govoru rabe se krnji infinitivi: *bit, borit, čitat, dat, doč, donit, dovest, govorit, grabit, hodat, igrat, ispeč, istaknit, izgubit, izvuč, jest, konobarit, kupit, kopat, napravit, održat, pisat, plaćat, počat, položit, pomoč, poznavat, prevest, pričat, radit, spavat, šetat, umrit, zaigrat, zaključivat, živit*.

Glagoli II. vrste imaju formant *-ni-* (*dignit*). Present glagola ‘ići’ može biti neizmijenjen (*iden, ide...*) ili izmijenjen (*iže, ižemo*).

Izdvajaju se i prezenti *nije* (pored *ni*), *nima* (pored *nema*), *siden* ‘sjednem’, *živimo*. Izdvajam i glagolski pridjev radni *imala*¹¹. Nastavak u 3. licu mn. prezenta uglavnom je *-e*: *prave, rade*; zabilježen je i nastavak *-u*: *napravu, sramotu se, tražu*. Uglavnom se rabe prezentski oblici *iman, znan*, ali je potvrđeno i *imaden, znaden*. Glagolski pridjev radni u muškom rodu u jd. završava na:

- *-ija* (< *-il*): *bija, izgubija, osušija, preživija, radija, tija*.
- *-a* (< *-al*): *da, doktorira, doša, drža, ima, iskrca, iša, izvuka, moga, navika, naša, obeća, pokriva, pomaga, pomoga, pridrža, prima, propa, reka, sta, treba, trgova, upisa, zasvira, zna, zva*¹².
- *-io* (< *-il*): *bio, dobio, donio, iznajmio, lućio, napravio, nosio, opteretio, ostvario, oženio, pazio, pojavio, prominio, radio, smirio, tio, umio, vodio, volio, zaboravio, završio*.
- *-ao* (< *-al*): *rekao*.
- *-eo* (< *-el*): *počeo*.

Rabi se glagolski prilog sadašnji (npr. *učeći*).

¹¹ Za etimologiju oblika *imala/jemala* v. Matasović i dr., 2016: 347.

¹² Dočetno *-al* može se čuvati u drugim kategorijama, npr. u imenici *posal* ‘posao’ (pored *posa*).

Zabilježen je pluskvamperfekt: *bija san upisa, se bija i aktivira, su rastirali bili*.

4.2. Imenske riječi

Primjeri kratke množine su rijetki (*ključī, po stolima* ‘po stolovima’, A mn. *vrtle* ‘vrtove’), uglavnom se rabi duga množina (*brodovi, ključevi*).

U G mn. imenica svih rodova dominantan je nastavak *-a*: *banaka, barila, dana, devizera, dolara, eura, godina, loza, maslina, mista, nekretnina, otpadaka, strojeva, svaža, troškova, vagona*. Nastavak *-i* dolazi u G mn. nekih imenica: *judi, miseci, stepeni*. U L mn. dominiraju nastavci *-ima*: (*po*) *apartmanima* i *-ama*: (*u*) *Mimicama*, (*po*) *crtama*, (*na*) *svetkovinama*.

Zbirna imenica ‘kamenje’ zabilježena je u množinskom obliku: I mn. *kameñima*. Imenica ‘kći’ u N jd. ima oblik *čer*, prema A jd. Od imena *Hrvoje* tvori se posvojni pridjev sufixsom *-in* (*Hrvojin čaća*).

Osobne zamjenice jesu: *ja, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni, one, ona*. D, L i I zamjenice ‘mi’ jest *nama*, ali nerijetko je i *nami*.

Broj ‘dvadeset’ ostvaruje se kao *dvaeset* (ispadanje *d*), a broj ‘trideset’ kao *triest* (niz redukcija). Uobičajeno je *-or-* u primjerima kao *četvoro*. Fonem *t* ispada kod nekih brojeva ispred *s*: *devesto, pedesedme*. U primjeru *trisprvi* proveden je niz redukcija samoglasnika i suglasnika.

Upitno-odnosna zamjenica ‘što’ dolazi u obliku *šta*¹³, također se rabe primjeri *nešto* i *nešta* ‘nešto’. Zamjenica ‘joj’ ostvaruje se kao *jon*. Posvojna zamjenica ‘mojoj’ ponekad se ostvaruje kao *mojon* (D/L), uz primjere kao *u mojoj službi*. Izdvajam posvojnu zamjenicu *ñezin* zbog starije čestice *-zi* (pored potvrde *ñeno*).¹⁴ Pokazna zamjenica ‘ovaj’ u N jd. ima oblike *ovi* i *ovaj*. Nije provedena tmeza u primjeru *s nikin* ‘ni s kim’.

U superlativnoj formi može se provesti tmeza (*naj san sritniji*), ali uobičajeni su oblici poput *najboļih, najbliža, najdraže, najgore, najjača, najladnije, najlakše, najlipši, najnaprednije, najpoznatija, najraže, najstarija, najveća, najviše*. Superlativ se može tvoriti i od pozitivna: *najvelik* ‘najveći’.

¹³ U priložnom značenju ‘zašto’ javlja se i *što*, a *što* dolazi i kao vezno sredstvo (*ona je sretna što je bila kod mene*).

¹⁴ Za etimologiju v. Matasović i dr., 2016: 728.

5. IZDVOJENA SINTAKTIČKA OBILJEŽJA MIMIČKOGA GOVORA

Od sintaktičkih obilježja prisutno je svođenje A i L na A: *u Dugi rat (završio san u Dugi rat), ima (...) u Mediče 'u Medićima', bila na Juto 'na Jutome', u treći misec*. U sličnim primjerima L se može i pojaviti: *bio san sinoč doli u kafiču, čitao je u novinama, stala san u Varošu, živili smo na Pujankama*. Mogući su i dvojaki primjeri u jednoj rečenici: *radio san ti na (...) RTV centru u Split*.

Česta je pojava sveze „znati + drugi glagol“: *zna doč, znao govorit, zna igrat*. Instrumental sredstva dolazi bez prijedloga *s*: *proša brodon*. Izdvaja se sveza „za + A“ za označavanje cilja kretanja (*iša je za Kinu 'išao je prema Kini / u Kinu'*). U značenju 'k + D' javlja se i sveza „kod + D“: *unda san iša kod nje*. Zabilježena je sveza „iza + D“ u vremenskom značenju (*iza rata*). Za označavanje lokacije često se rabi sveza „u + G“ (*u Mimica, u Podašpilja, u Marušiča*). Posvojnost se može izraziti svezom „od + G“ (*od Vojka čača*) i osobnom zamjenicom u D (*pokojni mi čača*). Naravno, uobičajene su posvojne zamjenice i posvojni pridjevi.

Vrlo je česta pojava etičkog dativa kojim se označava bliskost prema osobi s kojom se razgovara: *baš ti govorin materi, fala van, gori su ti proslave, igramo ti, ja ti iman, Mimičani su ti mirni ljudi, on ti je sad, onda smo ti obično gorin, popijen ti kavu, popodne ti se sastanemo, radio san ti, sveti Roko ti je, to ti je to, u slobodno vrime ti ja još vrtle iman, volin ti ič*.

6. IZ MIMIČKOGA LEKSIKA

Riječi koje se rabe da bi se objasnili obiteljski odnosi uglavnom su domaćeg porijekla: *brat*, *čaća* ‘tata, otac’ (pored *otac*), *čer* ‘kći’, *dida* ‘djed’, *mama*, *muž* ‘suprug’, *nevista* ‘sinova supruga’, *stric*, *strina*, *svekrva*, *otac* (pored *čaća*), *ujko* ‘ujak’, *zet* ‘kćerin suprug / sestrin suprug’, *žena* ‘supruga’.

Od usvojenica najviše ima romanizama: G jd. *barila* (pored domaće riječi *bačva*), *beštimat* ‘psovati’, N mn. *biži* ‘grašak’, *cata*¹⁵ ‘dinja’, *čikara* ‘šalica’, *žir* ‘šetnja’, *fešta* ‘slavlje’, *fjera* ‘zabava’, *frahe* ‘pikule’, *gajeta* ‘brodić’, *grintali* ‘zanovijetali’, *kantun* ‘kut u kući’, *kantunal* ‘noćni ormarić’, *katriga* ‘stolica’, *koltrina* ‘zavjesa’, *kukumar* ‘krastavac’, *kušin* ‘jastuk’, *kužina* ‘kuhinja’, *kvarat* ‘četvrtina’, *lighe*, *manistra* ‘tjestenina’, *nona* ‘baba’, *petrusimul* ‘peršin’, *picigin*, *pomidor* ‘rajčica’, *praska* ‘breskva’, *priša* ‘žurba’, *skaline* ‘stube, ljestve’, *spiza* ‘hrana’, *špina* ‘slavina’, *šugaman* ‘ručnik’. Primjer *par-dišpar* ‘par-nepar’ nedvojbeno spada u mletacizme.¹⁶ Neke riječi (*ligña*, *picigin*) dio su standardnoga jezika.

Turcizama ima manje: *čekič*, *duvan* (i *duvanžije*), *žep*, *kaiš*, *kat*, *pare* ‘novac’, *torba*, *zanat*. Germanizmi koji su zabilježeni jesu: *patent*, *špاهر*. Uočeni su anglizmi (*hobi*, *vikend*). Od grecizama zabilježeni su *jeftin*¹⁷ i *žalo*¹⁸ ‘fini šljunak’. Bilježim i stari latinizam *žak*. Naravno, postoji i niz internacionalizama koje ne treba posebno izdvajati.

Od domaćih leksema, radi prikazivanja njihove rasprostranjenosti, izdvajam sljedeće: *grubo* ‘teško, ružno’, *jučera* ‘jučer’, *kiša*, *kući*, *meču* ‘stavljaju’, *ozgara* ‘odozgo’, *pir* ‘svadba, vjenčanje’, *prija*¹⁹ ‘prije’, *svit* ‘ljudi’, A mn. *vinograde*, *vrsnice* ‘vršnjakinje’. U značenju ‘zar’ dolazi primjer *al*, *ali* (npr. *Al ižeš u Mimice?*).

¹⁵ Za etimologiju v. Vinja I., 1998: 95–96.

¹⁶ Za etimologiju v. Boerio, 1867: 241.

¹⁷ Za etimologiju v. Matasović i dr., 2016: 404.

¹⁸ Za etimologiju v. Skok I., 1971: 709.

7. SOCIOLINGVISTIČKE NAPOMENE

Sociološka lingvistika, odnosno sociolingvistika, proučava jezik kao sredstvo komunikacije određenih ljudi u nekom naselju, mjestu i slično (prema Brozović, 1996: 91).

U mimičkom govoru, primjerice, stariji stanovnici reduciraju nenaglašeni vokal *i* nešto češće nego mlađi, s time da je promjena prisutna u govoru svih ispitanika koji su sudjelovali u ovom istraživanju. Učene riječi (internacionalizme) uglavnom su rabili obrazovaniji ispitanici. Neki izraziti lokalni primjeri, kao *prija* 'prije', dio su govora svih ispitanika, dok su neki drugi primjeri, kao *večara*, zabilježeni samo u govoru nekih starijih ispitanika. Primjere kao *ižen* najviše je rabio drugi najstariji ispitanik (I. V.). U starijih ispitanika sibilizacija je rjeđa nego u mlađih (*u banki*, *u zadruzi*). Svi ispitanici pokazivali su prisnost s osobom koja ih intervjuira, što se vidi po čestoj upotrebi etičkog dativa. Ispitanik I. V. bio je u razgovoru najotvoreniji, sam je pokretao nove teme i detaljno je odgovarao na postavljena pitanja. Mlađi stanovnici Mimica, koji nisu bili uključeni u ovo istraživanje, govore poprilično drugačije od svojih starijih sumještana. Oni primjerice, ne reduciraju nenaglašeni vokal *i*, ne rabe oblike kao *ižen*, rabe dvojake leksičke oblike (npr. *čaća*, *otac*), a govor im više nalikuje na omiški ili splitski nego na govor starijih generacija Mimičana. Neki ispitanici u govoru imaju poštapalice (*ovoga*, *ovi*, *ovaj*). Naravno, za veće zaključke trebalo bi provesti istraživanje koje bi obuhvatilo mlađe govornike, a usporedba govora starijih i mlađih stanovnika bila bi preciznija.

8. ZAKLJUČAK

Ovim završnim radom istražen je i analiziran govor Mimica. Analiziranjem ovoga govora naglašava se važnost dokumentiranja lokalnih govora kao sredstva očuvanja kulturne raznolikosti i tradicije. Mjesto Mimice nalazi se uz obalu oko petnaest kilometara od grada Omiša prema Makarskoj, a danas ima manje od 250 stanovnika. Mimički govor nije obuhvaćen nekim većim projektima (OLA, ALE, LinGeH). Govor je opisan dijakronijski (prati se razvoj jezičnih obilježja do današnjega stanja), a građa je prikupljena na terenu uz pomoć snimki intervjua s ispitanicima. Ovim radom prikazane su fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke karakteristike mimičkoga govora i potvrđena je pripadnost mimičkoga govora novoštokavskom ikavskom dijalektu (zapadnom dijalektu). Na fonološkoj razini potvrđena je novoštokavska akcentuacija i dominantan ikavski refleks jata, na morfološkoj štokavska obilježja poput izjednačavanja D, L i I mn. imenica, na sintaktičkoj svođenje A i L na A, sveza dvaju glagola (npr. „znati + drugi glagol“ – *zna igrat*), a na leksičkoj razini izdvojen je niz riječi domaćeg porijekla, mnoštvo romanizama i nešto manje turcizama, germanizama i grecizama, a i drugo. Na sociolingvističkoj razini potvrđene su pojedine jezične razlike među ispitanicima, posebice s obzirom na njihovu dob. Mimički govor, kao i drugi govori Poljičko-omiškog priobalja, mogu se još istraživati, a ovaj rad može poslužiti kao smjernica budućim istraživačima.

9. LITERATURA

1. Boerio, Giuseppe. 1867. *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Reale tipografia di Giovanni Cecchini edit.
2. Brozović, Dalibor. 1984. „Longitudinalne jadranske heterodijalekatske izoglose“. U: *Crnogorski govori*. (ur. Dragomir Vujičić i Jevto M. Milović). Titograd: CANU (141–149).
3. Brozović, Dalibor. 1996. „Sociolingvistika prema genetskoj i tipološkoj lingvistici“, *Suvremena lingvistika*, 41 (1–2), 87–94.
4. Čilaš Šimpraga, Ankica. 2010. „Ikavski štokavski govori između rijeke Krke i Neretve“. U: *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji*. (ur. Mijo Lončarić). Split – Zagreb: Književni krug Split – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (159–225).
5. Lisac, Josip. ¹2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
6. Lisac, Josip. ²2003. „Fonologija novoštokavskoga ikavskog dijalekta“. U: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29 (1), (173–180).
7. Magaš, Damir. 2013. *Geografija Hrvatske*. Zadar – Samobor: Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju – Izdavačka kuća Meridijan.
8. Magaš, Ivan. 2022. *Novoštokavski ikavski govori sjeverne Dalmacije (od Starigrada do Biograda)*. Sveučilište u Zadru. Doktorski rad.
9. Matasović, Ranko (ur.); Brozović Rončević, Dunja; Ivšić, Dubravka; Pronk, Tijmen. 2016. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika. 1. svezak (A – Nj)*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
10. Matasović, Ranko (ur.); Ivšić Majić, Dubravka; Pronk, Tijmen. 2021. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika. 2. svezak (O – Ž)*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
11. Mimica, Miro; Mimica, Vid. 1972. *Knjiga Općena*. Zagreb: Poljoprivredna zadruga Mimice. Dostupno na: https://mimice-story.com.hr/procitaj-knjigu/#dearflip-df_150/1/ (pregledano: 19. 9. 2023.).
12. Popis 2021. = Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – stanovništvo po naseljima. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/rqybclnx/popis_2021-stanovnistvo_po_naseljima.xlsx (pregledano: 19. 9. 2023.).

13. Skok, Petar. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (I – IV)*. Zagreb: JAZU.
14. Vinja, Vojmir. 1998–2016. *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku; Knjiga I – IV*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.
15. Google karte: Mimice. Dostupno na:
<https://www.google.hr/maps/place/21318,+Mimice/@43.4086359,16.7986739,15z/data=!3m1!4b1!4m6!3m5!1s0x134a9686c71309ab:0x4504c0ba825950b8!8m2!3d43.4051861!4d16.8099093!16s%2Fg%2F12z65k0tz?hl=hr&entry=ttu>
(pregledano: 19. 9. 2023.).

Prilog 1. – ulomak intervjua

I ùnda òn poprìlikē rasporédio nèkē u trèčē, nèkē u četvrti rászred, Ljubiča òstavio u trèčī, a mēne i Mlādēnku, Mlādēnku od Kjúna, ròdicu ti, u četvrtu. Tàkō san, ustvári, jèdnu gòdnu, išā u četvrti rászred. Smišno je bìlo škòlovāne, tō je čùdo vèliko. I ùndā pòslīn tògā, òvoga, òtišlo svē i sēla, mī smo bìli siròmašni... Bìlo mi je gròzno zīmi, sām u sēlu, znāš, grūbo mi je bìlo. Ònī tàmo, òni vāmo, svāk ìmā nèkoga svòga da ižū... I ùndā je nèkā idēja je bíla, nèkē zanáte znāš... Ùndā san išā u nèkī dóm u Splīt i ùndā, zanáta je bìlo šta je bìlo slòbodno, i ùndā ùpīšen se za brícu. Tàkō san ùčío za brícu. I ùndā, òvoga, u mežuvrēmenu, brījā san, jèdno vrīme san i óde šíšā i brījā ù Mimīcā, priko vikēnda zarádit štògod, za mēso...

(ispitanik I. V., rođen 1933., snimljeno u kolovozu 2023. godine).